

CAPUT. IX.

modi autem poena, magis quam bonitas illa, ut de culpis doleat, et resipiscat, commovere solent peccatorem; amplius namque reos plerumque movent judicis justitia punnitiva, et severitas, quam ejus bonitas, et misericordia, quis abuti, ac peiores fieri, solempne ipsis est. Præterea peccator, utpote noxa infœius, et terrenis rebus adhuc mancipatus, parum solet, de bonitate Dei cogitare; sed ipsum metuere, poenasque ab eo infligendas, ipsa, qua sordidatur, noxa sapius obstringitur: quo circa flagitosi ac perditissimi homines, qui nullius bonitatis meditatione, nec beneficiorum exhibitione, nec ulla alia ratione cohiberi amant, suppliciorum metu à malis abstinent interdum, et ob id dictum est:

„Oderunt peccare mali formidine poena.“

Et quamquam justi homines Dei amore inflammati delinquere omnino renuant, atque idcirco dictum quoque sit:

„Oderunt peccare boni virtutis amore:“

Id tamen non evincit, amorem magis, quam timorem ad Penitentia materiam spectare, in ea namque assignanda potissimum est, haud sane quid in probis, sed quid in pravis hominibus potentius sit, ac efficacius ad hos comprehendendum, excitandumque in eorum cordibus culparum dolorem, siquidem pro malis potius, quam pro bonis salutiferum remedium istud instituit Medicus celestis, qui et dixit: (9) „Non egent qui sani sunt medico, sed qui male habent. Non veni vocare justos, sed peccatores ad penitentiam.“ Cum ergo ad malos cohobendum, suscitandumque in eorum animis dolorem, major vis, ac efficacia timori insit, quam amori, pra isto ille, et consequenter ab eo profluens dolor, sive attrito ad Penitentia materiam pertinebat,

9. Præterquamquod infernalis ignis res, quedam sensibilis est, ac sensibilium omnium, que nocere possunt, terribilissima, aut ita saltē ab omnibus communiter concipiatur: et ideo apta nimium ipsius memoria existimanda, ut peccatorem sensibus uterem, et ea quia sensus ipsos lādūt formidantem, fugientemque, resipiscere faciat, et de culpis suis dolere, quarum merito igni illi addici potest in eternum. Ast infinita Dei bonitas insensibilis prorsus est; et ejus idcirco meditatio non ita idonea videatur, ut peccatoris animum intimè percellat, et ad dolorem trahat. Quapropter in Sacro Eloquio, ut homines à culpis avertantur, et ad resipiscientem moveant, supplicij comminatione frequentius, quam sua bonitatis ostensione, uitetur Deus. Et hinc deducere proclive est, peccatores timore potius, quam amore commoveri, aptarique prævia ad Penitentiam; neque enim Deus minus apta ad id nobis media, seu motiva proponere credendus est. Unde ex mente D. Thomæ bonitas divina, quamvis ex se fortius, quam pena nos retrahat à culpa, secus, verò dum ad bonitatem ipsius dulcedinem degustandam percipiendamque gustum non habemus sanum, sed delicto aliquo infedūm; et ideo peccatores poena metu magis, quam ejusdem bonitatis contemplatione à peccato revocantur, et ad penitentiam moventur. S. Doctoris verba dabo capite XXII. num. 17. Accedit, quod dolor ipse metu ortus Sacramentorum institutione quadrans videtur, et consonans magis, quam amor; nam Christus Dominus sua Sacraenta sensibilius rebus constata voluit, propterea quod non pro Angelis, sed pro nobis similiiter, sensibilius illa instituit, et idcirco ea materia, qua propius ad sensibilia accedit, magis idonea, seu institutioni præfatis conformior est censenda: timor autem, sive dolor timore satius, quamquam insensibilis, propinquor tamen sensibilius rebus est, quam amor, sive dolor amore conceptus, qui hic insensibilis bonitatis divina consideratione, ille vero ex sensibiliis ignis eterni memoria descendit. Quia de re dolor metu ortus congruentius, et Sacramentorum institutioni conformius, Penitentia materia dici valet, quam amore natus dolor.

10. Ipsius itidem amoris anunia capitis hujus argumentum videntur constabilis: ipse enim et cordis, et anime vita nuncupatur, proptereaque ad vivorum magis, quam ad mortuorum Sacraenta, siqua tamen cum ut præviā exposcent dispositionem, pertinere debebat. Illa insuper homo accipit, aut accipere tenetur, gratia, et charitate or-

(9) Luc. 5. 32.

CAPUT. XI.

natus, quibus facile Deum amare potest: ista verò donis hisce privatis recipit ut plurimum. Imo priora vivorum, quia ab hominibus gratia, et charitatis vita gaudientibus; posteriora autem mortuorum, quod ab eisdem vita illa orbatis, et culpæ morti subditis suscipiantur frequentius appellantur, et sunt. Penitentia itaque, cum Sacramentum mortuorum sit, nullatenus vitam amoris, sicut nec gratiam, et charitatem in penitentibus prævie exposcit. Quin potius amoris vitam, quod ad eam mortuis hominibus præstandam, instituta sit, in illis non supponit: sicut nec gratia, et charitatis incrementum, cui efficiendo data sunt, prævie in nobis exigunt vivorum Sacraenta.

11. Attamen, ut verum fatear, nec Sacraenta ipsa vivorum dilectionem postulant prævias, quamquam hæc illorum magis, quam mortuorum propria sit. Unde is, qui vivorum Sacramentum susceptor est, nulla lege, quam ego saltē sciam, dilectiones actum efficer ligatur: amicus Dei jam tum esse debet, ast Dei dilector non item, præsertim si paulo ante dilectionis implevit præceptum: Quomodo ergo qui mortuorum Sacramentum accipit, amoris actum habere tenebitur? Fortasse priusquam peccaret, Deum dilexit super omnia; sed peccato commiso, statim resipiscit, et ad Penitentiam accedere, statut: Numquidnam antequam cam suscipiat, iterum diligere debet? Profecto hanc iteratam dilectionem Eucharistia à susceptoribus non flagitat. Verum id amplius endare præstat.

12. Ad Eucharistie convivium, quod Sacramentorum omnium præstantissimum est, qui accedere præsumit, vestem nuptialem, id est sanctificantem gratiam habere omnino debet, quia vivorum Sacramentum est; ast Deum insuper actu amare, quamvis nullo negotio id agere valeat, minimè tenetur: alioquin sacerdos, qui Sacris quotidianis operandi legi subjacet, pari etiam quotidie Deum diligendi statuto subesse dicetur: quinimo si bis in die sacrum peragat, aut ter, aut plures, ut in his oris accidere solet diebus festis, totidem actus amoris Dei super omnia, ut sese ad sacram communionem aptet prævias, perficere debet: hoc autem cum nemo asserat, nec attributus homo antequam Penitentiam suscipiat, Deum obstringitur amare. Suscipiens ritus Eucharistiam, quod gratia et charitate fruatur, ad diligendum Deum magnam habet facultatem ad id tamen in recipiente Penitentiam, dum donis hisce carer, difficultas est quam maxima: et is nihilominus præ illo amoris adhibendi legi erit obnoxius? Majus in Eucharistia, quam in Penitentia robur est, ad excitandum divini amoris ignem, plura ad dilectionem illectantia: in illa namque Corpus, et Sanguis Domini, passionis ejus virtus, et meritum, necon integra ipsius humanitas, ac divinitas nobis conseruntur: hoc autem beneficium, quod incomprehensibile revera est, atque inastimabile, dilectionis onus prævias adhibenda suscipient illud non imponit: ecce rigitur attributus homo accedit ad Penitentiam, quæ pauciora dona præbet, subire onus illud cogendus est? Ad Eucharisticam mensam homo accedit sicut filius ad patrem, sicut sponsa ad sponsum; ad Penitentiam verò sicut servus ad dominum, sicut reus ad judicem: filii, et sponsa opus proprium amor est; at servi, et rei timor: filius tamē, et sponsa, dum ad sponsum, et patrem in Eucharistia accedunt, cum amare non tenentur: et judicem, ac dominum, dum ad illum accedunt in Penitentia, diligere debent servi, et rei? Integrum illis est, proprium ipsorum actum, nempe amorem, tunc omittentes: et hi actum cumdem, qui ipsorum non est, efficer ligantur? Nonne timor potius, quam amor conditioni miseræ, sub qua laborant isti, scilicet peccati videtur convenire? Nonne servus coram herbo, quem graviter delinquendo offendit, et reus coram judge, cui maximam intulit injuriam, timore agi dicendi sunt, magis quam amore? Nonne ipsi, cogente eos natura, que cruciamenta omnia refugit, supplicium, quod illis eo temporis imminent, formidabunt, ejusque autorem timebunt quoque citius, quam amabunt? Profecto jam non servi, et rei, si tunc diligenter, set filii, et sponsæ munus satius oblirent: et ideo non amore, qui istorum proprius est, sed timore, qui illorum, is qui peccati causa uti servus, et reus ad Penitentiam accedit, recte, ut arbitror, paratur.

CAPUT. XII.

datur, et in tantum diligit, in quantum mundatur; ac proinde si non mundatur, non diligit: cum autem impius antequam gratiam, et charitatem recipiat, a peccato non mundetur, neque tunc Deum diligit. Quandiu gratia caret, et charitate, in peccato est: non ergo facit quod Deus iubet, ac propterea eum non amat. Et ait etiam S. Antistes ante allatum testimonium: „Ea quippe dilectio dicenda est, qua vera est; „alioquin cupiditas est: atque ita cupidi abusive dicuntur diligere, quemadmodum „cupere abusive dicuntur qui diligunt. Hac est autem vera dilectio, ut inherentes „veritati juste vivamus. „Cum autem impius nec veritati adhuc inhereat, nec justa vivat, hand veram dilectionem habere dicendum est.

11. Adhuc tamen pro Initialistarum sensu affirmabis, S. Joannem in sua Epistola non de remissa, sed de intensa loqui dilectione. Atvero Initialista ipsi nonnulla verba ex supradictis laudant pro sua astraunda dilectione initiali, que remissa foret, de qua idcirco, et non solum de intensa astatu Evangelista. Id insuper quod ait, ipsius Evangelista menti adversari arbitror, siquidem de dilectione generatim agit, et ideo nullam excipit, sed omnes, ac propterea remissam etiam comprehendit. Deinde de sola intensa certum est ipsum non loqui, astur enim de dilectione nobis pracepta, et ideo dicit: „quia praeceptum Domini est“ Et in Epistola sua prima, ex qua testimonia allata despiciuntur: (63) „Diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum nobis“ Et hoc ipsum etiam atque etiam inculcat ibi. Dillectio autem intensa nemini injungitur, quia intensio consilii est, non praecepti, ut supra dixi: unde de una dilectione intensa eum non disserere, planè conficitur. Praterea si de hac dumtaxat loquitur, proximorum amor, de quo agit frequentius, si intensus fuerit, universam legem implere faciet, subindeque peccata omnia aut impediet, aut extrudet, ac Deum per gratiam, et charitatem in corde hominis presentem reddet, atque inhabentem. Porro si amor fratrum hæc præstat nonnumquam, numquamnon Dei amor eadem ipsa efficit, quoniam hic et excellentior, et illius est causa. Quocirca dilectio Dei primigenium est, ac præstantissimum charitatis opus; dilectio autem proximi succedaneum, ac non ita præcipuum; et ideo dilectio Dei est magis perfecta, magis meritoria, immo et magis intensa, quam proximi dilectio, quia ut ait D. Thomas: (64) „Propter quod unumquodque tale, et illud magis: sed dilectio proximi non est meritoria nisi in quantum ordinatur ad Deum actu, vel habitu: Ergo dilectio Dei est magis meritoria. Praterea: quanto charitas est magis intensa, magis erit meritoria: sed intensius diligit charitas Deum, quam proximum: Ergo in hoc magis meretur. Praterea: qualibet virtus efficaciū operatur circa objectum suum, quanto est sibi magis proprium, et per se: sed objectum per se charitatis est Deus, proximus autem non nisi consequenter, sicut magnitudo visus consequenter, color per se: Ergo cum mereri sit effectus charitatis, videtur quod sicut visus melius cognoscit colorem, quam magnitudinem, quia circa colorem non decipitur, sicut circa magnitudinem: ita charitas magis mereatur in dilectione Dei, quam in dilectione proximi. Praterea: quod est difficultius, videtur esse magis meritorium sed diligere Deum videtur difficultius, quam diligere proximum, dicitur enim I. Joan. 4: „Qui proximum, quem videt, non diligit, Deum, quem non videt, quomodo potest diligere? Ergo dilectio Dei est magis meritoria, quam dilectio proximi.“ Sepius revera nos creaturam magis amamus quam Creatorem; sed amor hujusmodi naturalis est: at cum dilectione supernaturali, et ex motivo charitatis profluente affluit, usus contra venit; tum namque hominem diligimus propter Deum, et idcirco plus Deum amamus, quam hominem. Unde supernaturalis dilectio Dei, non solum quantum ad objectum, quod Deus ipse est, sed etiam quantum ad intentionem, supernaturali item proximorum dilectioni semper antecellit: (65) „Invenimus, subdit ipse, dilectionem Dei potiorem, quam dilectionem proximi, scilicet et quantum ad objectum, quod est competenter dilectioni, et quam tum ad voluntatem, qua intensius, et promptius afficitur in Deum, quam in proximi-

(63) c. 3. 23.

(64) 3. Sent. d. 30. q. 1. a 4. sed. contra.

(65) ibi c.

CAPUT. XIII.

„mum: et ideo motus dilectionis in Deum est melior, et magis meritorius, quam motus dilectionis in proximum, nisi dilectio proximi procedat ex maiore dilectione Dei, quam sit dilectio, qua fertur in Deum immediate in aliquo actu: quod quidem aliquando contingit, sed non semper; quia minima dilectio charitatis in Deum sufficit, ut extendat affectum in proximum.“ Et hinc recte, ut arbitror, deducitur, quod si amor supernaturalis fratrum scelerum maculam auferre, afferresque Dei presentiam, et inhabitacionem quandoque valer, id semper Dei dilectio itidem supernaturalis prastare debet; quamvis enim hac remissa, et exigua videatur, amorem illum longe superat. Minima dilectio Dei sufficit, ut proximus etiam diligatur: si autem proximum intensè, et cum fervore diligimus aliquando, tunc amor istius ex maiore Dei dilectione procedit: quapropter istiusmodi dilectio fraterno amio nedum nobilitate, sed et intensione quoque preferenda est, uberiorique propter ea ad expellendum peccatum, et justificationis opus peragendum vi donanda.

12. Ipse quoque Servator noster dilectioni remissa, ut culpam propulsset, tribuisse videtur potestatem, cum de muliere peccatrice loquens dixit: (66) „Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum: cui autem minus dimittitur, minus diligit.“ De peccatis mortisferis hic sermo est proculdubio, loquebatur enim Dominus de conversione, et justificatione feminæ peccataricis. Effabatur item de amore intenso, et remissione: „Dilexit multum:“ ecce dilectio intensa. „Minus diligit:“ ecce dilectio remissa. Et itaque, qui multum, sive intensè, et ei, qui minus, seu remissa diligit, peccata remittuntur, et si plus prior, quam posteriori, remitti dicatur. Si autem minus et remissa diligenti de peccato aliquid remittitur, totum remitti, necessè est; neque enim peccata paullatim, aut quasi per partes ignoscuntur, sed vel penitus, vel nullatenus; vel omnia, vel nullum donantur; quia sine gratia nulla fit remissio, gratia vero cuncta delit criminis, proterea quod nequeat cum illo consistere. Discrimen autem illud inter multum, et minus diligentem, quod Dominus insinuavit, temporalem dumtaxat penam concernere, arbitror, quo inqualiter remittitur: quapropter utriusque culpa integre, utriusque pariter supplicium condonatur aeternum: ast pena temporalis non ita; luenda enim superest post justificationem, sive in hac vita per penitentiam, sive per ignem purgatorium in altera. De ea utique ei, qui plus diligit, plus remittitur; et minus silli remittitur, qui minus diligit; quia hujuscemodi remissionis mensura amor est: quo crescit amor, eo decrescit pena: et amor sic intendi valet, ut piissimo, ac indulgentissimo Domino id ita volente, nulla supersit solvenda pena pro peccatis, sicut docet D. Thomas dicens: (67) Intensio contritionis potest attendi dupliciter. Uno modo ex parte charitatis, tatis, qua displicientiam causat: et sic contingit, tantum intendi charitatem in actu, quod contrito inde sequens merebitur non solum culpæ amotionem, sed etiam absolutionem ab omni pena.“

13. Ast inobservatum nolim, Jacobum Ferrum Episcopi Segoviensis Theologum in Concilio Tridentino, quo pravii amoris probaret necessitatem, hac, Pallavicino teste, (68) protulisse: „Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum: et dilexit inquit per prateritum, quia dilectio remissionem antecessit.“ Hoc autem haud recte assertum est, nam dilectio illa servidissima fuit; et numquam existit dilectio hujusmodi sine culparum remissione, quam idcirco antecedere non valet. Insuper Cornelius à Lapide perductus Scriptura Interpres ait: (69) „Grace est, remissa tunc in præterito, sic et Syrus, et Arabicus.“ His consentit B. Gregorius Papa, nam verba Domini in praterito etiam habet, et ita legit: (70) „Dimissa sunt ei peccata multa, quia dilexit multum.“ Et pralaudatus Cornelius apposite addit: „Antequam Christus diceret: remittuntur ei peccata, jam vi contritionis perfectæ, et charitate formata remissa erant ei peccata. Noster tamen Interpres vertit, remittuntur in præsenti, eodem sensu quo sacerdos in Sacramento Penitentia peccatorem penitentem etiam perfectè contritum, ideoque jam justificatum, a peccatis absolvit, dicitque: Ego te

(66) Luc. 7. 47.

(67) Suppl. q. 5. a 2. c.

(68) 2. p. l. 12. c. 10. n. 24.

(69) In Luc. 7. 47.

(70) Hom. 25. in Evang.

CAPUT. XII.

ultimum super omnia dilectum: ad id initiale dumtaxat amorem peccati socium Adversarii poscunt; at D. Thomas gratiam poscit: (10) „Sine gratia gratum faciente, iuquit, non potest recte à mortalibus vita duci, secundum quod ly reūt importat, rectitudinem ad finem ultimum pertinente“ Is itaque, qui gratia caret, rectitudine ista similiter caret; ac propterea Deum non amas, quia ipse etiam eis: (11) „Nullus enim te diligit, nisi redus, nullus est redus, nisi qui te diligit.“ Praterea Deus inquit: (12) „Ego diligentes me diligis;“ diligit ergo Deus hominem in peccato existentem, si hic Deum amat: hoc tamen insicibitius Deus ipse; quia adhuc impius est homo ille, et (13) „Odio sunt Deo impius, et impietas ejus;“ adhuc peccator est, et (14) „Altissimus odio habet peccatores.“ Ait ultra Scriptura: (15) „In malevolam animam non introibit sapientia, nec habitat in corpore subditio peccatis.“ Amor Dei vera sapientia est, juxta illud: (16) „Dilectio Dei honorabilis sapientia;“ Dei igitur dilectio neque in malevolam, seu delicto obnoxiam animam introire, neque in corpore, sive in homini, qui extitit aliquo acceleratur crimen, habitare valet. Ait istic: (17) „Si quis autem diligit Deum, hic cognitus est ab eo:“ Deo cognitus Scriptura sensu is dicitur, qui Deo ipsi probatus, atque idcirco justus est; injustos enim, et à Deo reprobatos se non cognoscere, ipsem testatur inquiens: (18) „Numquam novi vos; discidete à me, qui operamini iniquitatem.“ Et iterum: (19) „Amen dico vobis, nescio vos.“ Et B. Augustinus: (20) „Non illas novit, qui omnia novit? Quid ergo est, non novi vos? Improbo vos, reprovo vos... Dicimur aliquando ignorare, quod non approbamus.“ Quapropter si is, qui diligit Deum, cognitus est ab eo, ei quoque probatus, ac justus est. Unde ait D. Thomas: (21) „Si quis autem diligit Deum; et ita cum scientia habet charitatem, hic cognitus, id est approbatus est ab eo: Novit enim Dominus qui sunt ejus. 2. Timoth. 2. 19. Unde talis vere scitur, Deo approbante, quia bene uitetur scientia propter charitatem annexam.“ Ubi non solum Dei approbationem diligenter attribuit, sed etiam charitatem, sive scientiam charitatem formatam, de qua agit cum Apostolo.

3. Ut alia proferant Scriptura Sacra documenta, scire est, eadem nos et Deum, et hominem prosequi charitate, Deum videlicet præprimis, deinde et per ordinem ad ipsum Deum, hominem: (22) „Ex una, eademque charitate, ait B. Augustinus, Deum, proximum diligimus: sed Deum propter Deum, nos autem, et proximum propter Deum.“ At proximum amore longè præstantior, et ob id etiam culpa reluctans magis Dei amor est. Scire item oportet, Deum qua immensum, ubique, id est rebus omnibus à se factis semper adesse, naturalia bona eisdem præbendit, aut conservando: sed hominibus cum diligentibus, et mandata ejus servantibus alia insuper ratione se adfuturum spopondit dicens: (23) „Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diligit eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus.“ Est itaque in id genus hominibus, nedum ut in rebus ceteris, sed speciales etiam, nimis supernaturalis ordinis virtutes, ac dona eisdem conferens, quorum causa ipse quoque dicitur, sicut res cognita, et amata in eam amante, et cognoscente, in illis esse, atque habitare; ipsi enim Deum, quem in se habent, fide formata noscunt, et gratia, charitatemque amant. Quocirca gratia solum, qua fides format, et charitas, ac dona exortiuntur, Deum ita præsentem reddit. (24) „Est enim, inquit D. Thomas, communis modum, quo Deus est in omnibus rebus per essentiam, potentiam, et presentiam, sicut causa in effectibus participantibus bonitatem ipsius. Super istum modum autem communem est unus specialis, qui convenit natura rationali, in qua Deus dicitur esse, sicut cognitionem in cognoscente, et

(10) 4. Sent. d. 17. q. 1. 2. 2. questiunc. 2. ad. 3.

(11) in Cant. 1.

(12) Prov. 8. 17.

(13) Sap. 14. 9.

(14) Eccli 12. 1.

(15) Eccli 12. 1.

(16) Eccli 1. 14.

(17) 1. Cor. 8. 5.

(18) Matth. 7. 21.

(19) Idem 25. 22.

(20) Serm. 91. de verbis Evangelii Matth. 21. 23. de verbis Domini num. 16. et de div. questiuncibus ad Simplicianum l. 1. q. 1. n. 8.

(21) In 1. ad Cor. cap. 8. left. 1.

(22) Lib. 8. de Trinit. c. 8. n. 12.

(23) Joan. 14. 2.

(24) 1. p. q. 43. 2. 3. c.

CAPUT. XIII.

„amatum in amante, Et quia cognoscendo, et amando creatura rationalis sit operatione attingit ad ipsum Deum, secundum istum specialemodum Deus non solum dicitur esse in creatura rationali, sed etiam habitat in ea, sicut in templo suo. Sic igitur nullus alius effectus potest esse ratio, quod divina persona sit novo modo in rationali creatura, nisi gratia gratum faciens.“ Exinde agnosciuntur Deum in omnibus rebus esse, in viris tamen justis insuper habitare; in peccatoribus autem non habitat quidem, quoniam ipsi templum ejus minime sunt, sed habitat potius Demoniorum delinquendo efficiuntur, juxta illud: (25) „Intravit autem Satanus in Iudam.“ Quinimo Deum, in peccatoribus non esse, sed recedere ab eis, ipsosque deserere, sapientia innuit Scriptura: in hoc tamen praesentiam, quam immensitatis ratione ubique ipse habet, nullatenus infitetur, sed docet, cum per gratiam in peccatoribus non existere, neque hos templum esse, ubi ille inhabitet, et mansionem faciat. Verumtamen Deus, quamquam in peccatoribus non habitat, eos ad opera salutaria exercenda, quibus ad justitiam parentur, misericorditer movet: ob idque eorum attritio Spiritus Sancti impulsus non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis, quo penitens adjutus viam sibi ad justitiam parat, à Tridentino vocatur. Et hinc noscitur etiam, dona, virtutes, opera, et quidquid à Spiritu Sancto tanto moventis, et nondum inhabitante descendit, cum mortali culpa esse possit; secus verò ea, que ab ipso proveniunt iam inhabitante, quia in nobis habitat per gratiam, et charitatem, qua nos templum ejus constituant, ac propterea ab omni sorde extititis noxae purificant, et sanctos efficiunt. Unde ait Apostolus. (26) „Nescitis, quia templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vobis?... Templum Dei sanctum est, quod estis vos.“ Et B. Augustinus: „Manet autem ipse in nobis, cum sumus templum ejus... Nec dubitari ullo modo potest, quod templum Dei sit homo in quo habitat charitas... Venit enim Spiritus ad animam nostram, quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis... Templum ruinosum non inhabitat, templum sordidum non ingreditur.“

4. His pro recta nonnullorum, quæ mox expendenda sunt, prætermonstratis, ad rei caput, à quod diversa est parumper, redire debet oratio. Igitur S. Joannes de proximi dilectione perfractans ait: (27) „Qui diligit fratrem suum, in lumine manet, et scandalum in eo non est. Qui autem odit fratrem suum, in tenebris est, et in tenebris ambulat, et nescit quod eat, quia tenebrae obsecaverunt oculos ejus.“ Hic loquitur non de amore naturali proximi, sed de dilectione charitatis, quia eum prosequi debemus. Antithesis autem hac tenebrarum, et lumini, dilectionis, et odii, quid odium valeat, quid dilectio, immo diversa, et contraria ab ipsis effici, palam ostendit. Tenebra in ea calpam, quæ Dei gratiam revertit, nosque à Deo disiungit: lumen vero gratiam, quæ eidem nos consociat, et à peccato liberat, aperte significant, ait enim: (28) „Si dixerimus, quoniam societatem habemus cum eo, et in tenebris amamus, bulamus, mentimur, et veritatem non facimus. Si autem in luce ambulamus, sicut et ipse est in luce, societatem habemus ad invicem, et sanguis Iesu Christi filii ejus emundans nos ab omni peccato.“ Itaque si is, qui diligit fratrem suum, in lumine manet, et scandalum in eo non est, ille potius, qui Deum diligit, in lumine, hoc est, in gratia manebit, et scandalum, sive peccatum in eo non erit. Dilectio secum habet gracie lumen; odium vero peccati tenebras, et obsecrationem; unde sicut odium tenebris ejusmodi gratia lumen obscurat semper, et perdit, ita dilectio gratia lumine tenebras peccati, et obsecrationem dissipare semper debet. Id autem si proximi dilectio præstat, satis efficiet dilectio Dei. Sed audi B. Augustinum. (29) „Qui diligit fratrem suum, in lumine manet, et scandalum in eo non est. Manifestum est, quod justitia, perfectionem in fratri dilectione posuerit: nam in quo scandalum non est, utique percedus est.“ Ille ergo, qui fratrem ex charitate diligit, justitia habet perfectionem, atque idecirco

(25) Luc. 22. 3. (26) 1. Cor. 3. 16. 17. August. Tract. 27. in Joan. n. 6. et serm. 359. al. 39. de tempore n. 1. et serm. 161. al. 18. de verbis Apost. n. 6. et 7. c.

(27) Ep. 1. C. 2. V. 10. (28) ibi c. 1. v. 6. (29) De Trinit. l. 8. c. 8. n. 12.

CAPUT. XII.

et justus, et perfectus est: cum vero Dei dilectio fratris dilectioni præcellat, qui Deum ex charitate amat, perfectus pariter, et justus erit. Ante prædicta verba ait etiam S. Doctor: „Dilectione amplectere Deum. Ipsa est dilectio, quæ omnes bonos Angelos, et omnes „Dei servi consocias vinculo sanctitatis, nosque et illos conjungit invicem nobis, „et et subiungit sibi.“ Unde fit, Dei dilectionem non esse in peccatoribus; isti enim non bonis Angelis, sed malis, neque Dei servi, sed ejus inimicis, nempe impious coniuncti sunt. Sed addit S. Joannes: (30) „Omnis qui odit fratrem, homicida est. „Et scitis, quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in semetipso manens, tem.“ Homicida is, qui fratrem suum odit, appellatur, nedum quia jam in corda suo illum perire videtur, verum etiam quoniam sibimet admittit vitam gratiam: et ideo non habet in se vitam æternam, id est, non habet gratiam, quæ vita æterna nuncupatur: (31) „Gratia autem Dei, vita æterna.“ Odium itaque fratris comes est mortis, ob idque anima vitam auferit, mortem infert: dilectio ergo contra vita socia erit, propterea que mortem anima subtrahet, vitam donabit. Odium expellit gratiam, et peccati maculam inducit: dilectio igitur gratiam, quæ maculam eam abstergat, restitut. Odium, eum, qui odit, spiritualiter interficit: dilectio ergo illum, qui diligit, vivificabit spiritualiter. Cuncta hæc antithesis illa, quam Evangelista adnotat, astruere satis videtur. Nec dubites, ea qua ipse fratris dilectioni confert, Dei dilectioni aptare, hæc enim, ut mox dicebam, nobilior est, idcirco quod Deum diligimus propter Deum, et proximum propter Deum; et ideo cum fratrem amamus, plus Deum amamus juxta illud: „Propter quod unumquodque tale, et illud magis.“

5. (32) „Nolite diligere mundum, ait etiam, neque ea, que in mundo sunt. Si, quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo.“ Sie ut ad amorem Dei nos provocet, affatur, amoreatque à mundi dilectione: unde charitas Patris, si mundi dilectori deest, amatori Dei inheret: amor mundi charitatem extinguit; amor igitur Dei charitatem accendet: et ideo qui Deum diligit, charitatem in se habet, nullique propterea mortali criminis obnoxius est, quia (33) „Universa dilecta operit charitas.“ Addit Evangelista: (34) „Omnis, qui non est justus, non est ex Deo, et qui non diligit fratrem suum.“ Omnis itaque, qui diligit fratrem suum, ac potius is, qui Deum amat, ex Deo ipso, et justus erit, omniisque subinde noxa mortifera caret, nam qui culpa subest, non ex Deo, sed ex Diabolo est: (35) „Qui facit peccatum, ait idem ex Diabolo est.“ Subdit quoque: (36) „Translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres.“ Si dilectio fratrum homines de morte ad vitam transfert, id satius præstabat amor Dei: et ideo qui Deum diligit, de morte, quam peccatum infert, ad vitam, quam gratia confert, transfertur; de hujusmodi enim vita, et morte agit. Addit itidem: (37) „Qui non diligit, manet in morte:“ ergo qui diligit, non manet in morte, et qui in morte manet, non diligit, ac propterea dilectio, et mors simul esse non possunt: privatio dilectionis mortem infert: igitur dilectio ipsa vitam inducit. Et id non solum de perfecto, sed de imperfecto quoque amore dictum patet debent Adversantes; ipsi namque hæc eadem verba laudant, ut amoris sui initialis, ac imperfecti necessitatem probent, de quo idcirco illa intelligunt: ac propterea à peccato morte liberatur, qui Deum amat, etsi initialiter, remissè, et imperfecte id faciat.

6. Insuper Dei dilectores ipsius esse filios ostendit dicens: (38) „Omnis qui diligit, ex Deo natus est.“ Omnis, inquit, ut diligentem nullum excipiat, ut amantes comprehendat universos; et ideo omnes, qui diligunt, sive intense, sive remissè, diligent, ex Deo nati, seu filii Dei sunt: proptereaque immunes etiam erunt à peccato, hoc enim longè absit à filiis Dei, quia (39) „Omnis, qui natus est ex Deo, non peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet, et non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.“ Si Filius Dei, propterea quod ipsius semen in eo maneat,

(30) c. 3. 15.
(34) c. 3. 10.
(38) ibi. 4. 7.

(31) Rom. 6. 23.
(35) ibi. 8.
(39) ibi. 3. 2.

(32) c. 2. 25.
(36) ibi. 14.
(37) ibi.

(33) Prov. 10. 12.
(38) ibi.

CAPUT. XIII.

peccare nequit, neque peccatum secum habere poterit: impediet utique patrandum, et patrum jam scelus removebit, quia utriusque adversatur semen Dei, quod nos efficit filios ejus, est namque ipsiusmet gratia, aut charitas: (40) „Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filij Dei nominemur, et simus.“ Is itaque, qui diligit, filius Dei, et idcirco sine peccato est.

7. Hæc etiam ait ipse Evangelista: (41) „Qui autem servat verbum ejus, verè in hoc charitas Dei perfecta est.“ Hic Dei amatorem criminis exsortem esse, iterato indicat. Potissimum Dei verbum, seu mandatum est illud: (42) „Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo... et proximum tuum sicut te ipsum.“ Hoc autem verbum adamassim implet, et idcirco charitatem in se ipsa perfectam habet, qui Deum diligit, quamvis remissa, et imperfecta sit ejus dilectio; istud namque præceptum etiam proferunt Adversarij, ut suum evincant initialem amorem, qui quidem ratione hac, licet intensione exutus, satis superque, ut jussum ejusmodi adimpleatur, esse debet. Unde qui initialiter Deum amat, verbum ejus servat præcipuum: si autem servat verbum ejus, verè in illo charitas perfecta est: perfecta, inquam, quoad substantiam, non quoad intentionem: ceterum hoc sufficit, ut à peccato liber sit ille, nam charitas ista culpam expellit. Praterquamquod præcepta non intentionem, sed actuum substantiam à nobis exigunt; non enim fides assensum vehementem, sed firmum; nec justitia restitutionem intensam, sed integrum; nec castitas puritatem fervidam, sed incorruptam injungit. Quamobrem D. Thomas (43) inter ea, qua non ad præceptum, sed ad consilium spectant, recenset, amoris intentionem. Et insuper ait: (44) „Ad perfectionem, quæ est per intentionem tenetur, quamvis, non teneatur, eam habere... (45) non autem dilectio Dei, et proximi cadit sub præcepto secundum aliquam mensuram... Cum autem id quod cadit sub præcepto, diversimode possit impleri, non efficit transgressor præcepti aliquis, ex hoc, quod non optimo modo implet, sed sufficit, quod quocunque modo implet illud... Et similiter non est transgressor præcepti, qui non attingit ad medios perfectionis gradus, dummodo attingat ad infinitum.“ Quapropter is, qui diligit, quantumvis remissa diligit, præceptum dilectionis substantialiter implet, ob idque charitatem, quæ licet intentione similiter careat, perfecta item quoad substantiam, et peccati sit expultrix, in se habebit, quoniam, qui servat verbum ejus, verè in hoc charitas Dei perfecta est.“

8. Hinc deducere planum est, Deum esse in homine, qui eum diligit, non solum immensitatis causa, seu naturaliter, sicut in rebus ceteris, naturam scilicet, et naturalia bona tribuendo, servandove, sed etiam supernaturaliter, sicut est in justis, nimis peccata remittendo, gratiam conferendo, ac virtutes; in coeque esse itidem hominem illum; hic namque iussa Dei exequitur, (46) „Et qui servat mandata ejus, in illo manet, et ipse in eo.“ Reciproca autem isthac Dei in homine et hominis in Deo mansio sine charitate mortalia omnia propulsante nullatenus fieri valer, quia (47) „Deus charitas est, et qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo:“ Deus vero, et charitas cum peccato esse nequeunt: et idcirco absque illo pariter erit is, qui dilectionis servat mandatum, sicutidem in charitate est, et in Deo manet, et Deus in eo. Et adject S. Joannes: (48) „Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos.“ Dictum est capite præcedenti n. 4. dilectionem Dei nobis conferre gratiam juxta D. Thomam, et etiam charitatem secundum B. Augustinum: igitur cum Deus prior diligit nos, dum eum nos diligimus, jam gratiam, et charitatem, ac proinde Deum in nobis habitantem habemus. Imo ut quis Deum amet, cum in corde suo ita manentem habere debet: (49) „Neque enim, ait S. Gregorius Pa-

O

(40) ibi. 1.

(41) ibi. 2. 5.

(42) Luc. 10. 27.

(43) Opus 17. al. 18. de perfectione vita spiritualis cap. 14.

(44) 3. Sent. d. 29. q. 1. a. 8. quæstiunc. 2. Sol.

(45) 2. b. q. 184. a. 3. c. et ad 2.

(46) 1. Joan. 3. 24.

(47) ibi. 4. 16.

(48) ibi. 19.

(49) Hom. 30. in Evang.

CAPUT. XII.

„pa, quisquam posset Deum diligere, si cum quem diligit, non haberet.“ Et B. Augustinus eodem loci inquit quoque: „Clamat nobis: (Deus) amate me, et habebitis me; quia nec potestis amare me, nisi habeueritis me:“ et loquitur de Deo inhabitante, ut inibi assertum est; et ideo amorem Dei secerit ab amore rerum temporalium, quae amari possunt, quin habeantur: quocirca de auro inquit: „Multi amant, et non habent.“ Cum autem hi, qui amant aurum, ipsum jam movens habeant, ab eo quippe moventur ad amorem, fit inde, non de Deo solum movente, sed de eo inhabitante Augustinum affari. Et notandum, quod ex doctrina S. Prasul, ut Deum diligamus, opus omnino est, quod Deus prior diligit nos, et charitatem in cordibus nostris per Spiritum Sanctum diffundat: nec alia, ipso iudice, Deum amandi via inventur, ut constat ex ejus verbis ibidem productis. Ast Initialista arbitratur, alter Deum amari posse, quatenus astruit, quod homo attritus, et in peccato existens, nimur dum à Deo non amatur, sed odio habetur. Deum amare ex charitate, et super omnia potest, et debet; quod si præsteriter, Deum utique diligit, quin Deus prior diligit eum, et in corde ejus charitatem per Spiritum Sanctum diffundat. Sed iudicemus nunc aquos rerum ponderator, satiusne sit, viam hujusmodi, quae et S. Joanni videtur adversa, cum B. Augustino nescire, quam cum nuperis Anti-Attritionis communisci.

9. Verumtamen Deum tantummodo in eo esse, et inhabitare dices, qui charitate habituali, que ipsam charitatis virtus est, secus autem in illo, qui charitate actuali, seu amoris actu dumtaxat exornatur. *Itane vero? Num charitas actualis vera charitas non est?* Si autem vera charitas, cum Deo revera in corde hominis est, quia Deus ipse in eo, qui charitatem habet, aut in charitate manet, se esse absolute, quin actualiter recipiat, testatur. Dein si charitas quipiam Dei dicenda est contubernialis, id præsertim actuali, seu dilectioni ipsi, quod nos intimus, vel actualius, quam habituali Deo consociet, tribuendum arbitratur. Unde sapientia apud Salomonem (50) „Contubernium habens Dei“ nuncupatur: cum autem dilectio Dei honorabilis sapientia sit, Dei quoque contubernium habebit. Sed quod caput est, ipsem Evangelista, imò et ejus Magister Christus Dominus dilectioni actuali, seu homini actu diligenti ipsius Dei societatem adjudicant, et mansionem. Ille ait: (51) „Si diligamus invide proximorum asserit dilectione, satius congruit Dei amor, quia hic etsi remissus, illi non parum præstat. Dominus quoque inquit: (52) „Si quis diligit me sermo meus in eum servabit, et Pater meus diligit eum, et ad eum veniemus, et mansio nem apud eum faciemus.“ Cum vero in utroque loco de dilectione, seu diligente actu sermo sit aperitissimum, Dei adventum, præsentiam, inhabitacionem, mutuamque Dei in homine, et hominis in Deo mansionem illi denegare, et uni charitati habituali tribuere, vis est egregia. Alter profecto et Scripturis hisce conformius Augustinus, et Thomas senserunt. Prior non solum de habituali, sed etiam de actuali charitate verba illa Joannis: „Deus charitas est: &c. “ intellexit, et dixit: (53) „Deus dilectio est, et qui manet in dilectione, in Deo manet, et Deus in illo manet.“ Eodem prorsus modo exposuit testimonium illud D. Pauli: „Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris &c.“ inquiens: (54) „Non habet homo, unde Deum diligit, nisi ex Deo. Propter quod paulò post dicit: Nos diligamus eum, quia ipse prior dilexit nos. Apostolus quoque Paulus, Dilectio, inquit, Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.“ Ipsa itaque dilectio à Spiritu Santo inhabitante est, vel hunc in nobis facit habitare: quod et ipse paulò ante affirmaverat dicens: „Spiritus Sanctus, de quo dedit nobis, facit nos in Deo manere, et ipsum in nobis: hoc autem facit dilectio... Spiritus Sanctus, qui procedit ex Deo, cum datus fuerit homini, accendit eum in dilectionem Dei, et proximi, et ipse dilectio est.“ Et iterum: (55) „Intelligendum est, opera bona per dilec-

(50) Sap. 8. 3.

(51) I. Joan. 4. 12.

(52) Joan. 14. 23. (53) In Epist. Joan. tr. 9. n. 1.

(54) De Trinit. I. 15. c. 17. n. 31.

(55) Exposit. quarundam prop. ex Epist. ad Rom. n. 60.

CAPUT. XII.

tionem fieri, dilectionem autem esse in nobis per donum Spiritus Sancti, sicut ident Apostolus dicit: charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.“ Alia his similia ejusdem proferant testimonia capitibus XIII. XXI. XXVI. et alibi. D. Thomas eamdem quoque tradit doctrinam ajen: (56) „Dei dilectio est in nobis per inhabitantem Spiritum.“ Alia pariter his consimilia ipsius loca laudabo capitibus XIV. XXV. XXX. Insuper nedium habitum, sed etiam acutum charitatis satis esse existimat, ut Deus habitat in nobis per gratiam sicut in Sanctis: (57) „Deus, ait, specialiter est in rationali creatura, qua cognoscit, et diligit illum, actu, vel habitu. Et quia hoc habet rationalis creatura per gratiam, dicitur esse, hoc modo in Sanctis per gratiam.“ Igitur qui actu diligit, gratiam, charitatem, ac Deum in se manentem, et inhabitantem habet, ipse ultra in Deo etiam est: atque idcirco expersus est peccati.

10. Placuit ex S. Joanne tot excerpere, et producere documenta, quia de charitate, ac dilectione ipse est, siquis alius, locupletissimus, et expertissimus testis. Scimus quidem, quia verum est testimonium ejus: et insuper p̄ amore eximio, quo Magistrum suum est prosecutus, eidem charis fieri, et discipulus, quem diligebat Jesus, meruit nuncupari. Unde nemo de dilectione, et charitate plenius, dulciusve, neque frequentius ullus videtur elocutus: eas namque nedium scripto, sed et oratione sacerdotis, ac misericordie laudavit, nec ab illarum commendatione destitit usque ad mortem. Rem hanc scitur dignissimam narrat S. Hieronymus inquiens: (58) „Beatus Joannes Evangelista cum Ephesi moraretur usque ad ultimam senectutem, et vix inter discipulos, rum manus ad Ecclesiam deferret, nec posset in plura vocent verba contexere; nihil aliud per singulas solebat proferre collectas, nisi hoc: Filioli diligite alterum. Tandem discipuli, et fratres, qui aderant, radio affecti, quod eadem semper audirent, dixerunt: Magister, quare semper hoc loqueris? Qui respondit dignam Joanne sententiam: quia præceptum Domini est, et si solum fiat, sufficit. Quid autem sufficiat dilectio proximorum, si roges, sufficit, inquam, ad culpatum remissionem, ad justificationis gratiam, ad beatitudinis meritum, et ad sempiternum præmium nasciendum. Id sententia illa innuit, et veritati maximè congruit, nam de dilectione ista dicitur: (59) „Plenitudo ergo legis est dilectio: “ et omnitudinem ad bona ea capessendā sufficientiam habet, qui universam legem, aut legis servat plenitudinem. Sufficiens hujusmodi, quae amori proximorum jure conceditur, Dei quoque amori debet attribui; hic namque longè præstantior est, atque ideo ad præfata bona comparanda potentior. Præterea qui proximum ex charitate amat, Deum etiam amat, proximum namque diligenter propter Deum, et illum, ni Deum insimul amet, ita diligere non valet. Unde ait B. Augustinus: (60) „Necessè est, ut Deum diligat, quisquis diligit fratrem.“ Porro qui Deum amat, jussa illius exequitur, quia „Siquis diligit me, sermonem meum servabit... qui non diligit me, sermones meos non servabit:“ ast qui sermones Dei servat, justus est, et salvus fiet. Quocirca, qui Deum, vel proximum amat, non iam scleris ergo Dei inimicus, sed ejus amicus, ipsiusque idcirco gratia, et charitate, quies hac stabilitur amicitia, ornatus erit, divina enim custodit mandata, et ipse Dominus dixit: (61) „Vos amici mei estis, si feceritis, que ego præcipio vobis.“ Ipsa mandatorum custodia certum est dilectionis indicium, quia ut nuper dicebam: „Plenitudo legis est dilectio:“ Et: „Qui diligit me, sermonem meum servabit... qui non diligit me, sermones meos non servabit.“ Et S. Augustinus inquit: (62) „Qui diligit Deum, consequens est, ut faciat quod præcipit Deus, et in tantum diligit, in quantum facit.“ Deus vero vult, et præcipit, nos omnes sine peccato esse, vel à peccato mundari: et ideo qui Deum diligit, à peccato muni-

O§

(56) In eamdem Epist. c. 8. lect. 6.

(57) I. p. q. 8. 2. 5. 6.

(58) in Epist. Joan. tr. 9. n. 10.

(59) ad Rom. 13. 10.

(60) I. p. q. 8. 2. 5. 6.

(61) Joan. 15. 14.

(62) ad Rom. 13. 10.

CAPUT. XI.

13. Denique Penitentiam non vivorum, sed mortuorum esse Sacramentum, dixi sapius, et convenit apud omnes: at contra non ad mortuos, sed ad vivos pertinere, si ultra dolorem, amorem etiam Dei super omnia in his, qui illam suscipiunt, previe flagitaret, Attritionis visum est cunctis: qui quidem amorem hujusmodi veniam peccatorum, justificationisque gratiam afferre secum semper, arbitrantur: quo circa si homo attritus antequam Sacramentum accipiat, Deum ita bebet amare, non culpa mortuus, sed gratia vivus; ac propterea non justificandus, sed plene jam justificatus ad Sacramentum ipsum accedere, quod hac ratione non a mortuis, sed a vivis recipetur. Ceterum rem hanc ampliore, et accuratiore, discussione dignissimam in his, que subsequentur capitibus, diligentius explorare, ac enodare, pertentabo.

CAPUT. XII.

*Amor Dei super omnia cum peccato mortali
esse nequit.*

1. Nitidissimum omnium haud unus sensus est erga naturam, causasque initialis amoris, quem in peccatore pravie exigunt, ut ritè valeat Sacramentum Penitentiae recipere, sed alio cum, aliquo modo edisserunt: communior tamen inter eos videtur esse sententia, quod ad charitatem pertineat, sitque propterea actio verae charitatis, seu actus dilectionis Dei propter se, et super omnia, eti imperfetta, ac remissa. (1) „ Postrema denique sententia, inquit Berti alii relatis, quam Augustinianis „ omnes (parce hypervole) aliisque celeberrimi viri propugnant, tenet, non quidem re „ qui in Sacramento Penitentiae contritionem charitate perfectam, quæ hominem Deo „ reconciliat; priusquam hoc Sacramentum actu suscipitur; requiri tamen amorem ali „ quem initiale, sive actuali dilectionem Dei super omnia, nec satius esse attritionem „ servilem, quæ in solo gehenna timore persistit, neque ad amorem procedit; oportere „ etiam, ut ipse amor charitatis sit, nec sufficere amorem concupiscentiz, vel spei... „ Tametsi perfectum, et imperfectum sint ejusdem speciei, uni tamen debetur prærogativa, quæ non debetur alteri; nam calor intensus trahit secum substantialem formam, „ quam non trahit calor remissus: et charitati perfectæ, ac prædominantí conjuncta est ea „ gracia, quæ sanctificat, et est consortium divinae naturæ; quæ gratia non semper conjuncta est charitati initiali, atque imperfectæ. “ Idipsum asscrit P. Concina verbis hisce cap. XXVIII. n. 12. iterum producendis: „ Claro ergo, et rotunde dicimus, amorem „ præsumt esse verae charitatis, quæ Deum spectat propter se dilectum... Non differt „ a charitate habituali, et actuali perfecta nisi secundum statum, et gradum... Dux „ ista, charitates (perfecta, et imperfecta) gradu, est statu, non natura differunt.... „ Nego hunc Dei amorem inchoate charitatis tollere maculam, et reatum peccati.“ De amore isto verae charitatis, qui a charitate perfecta haud natura differt, sed gradu, et statu, in hoc, et reliquis capitibus agendum est, ejusque cum mortali culpa insociabilitas ostendenda; ut ita perspicuum sit, absque eo proxima, ac sufficientis dispositionis pravia munus, dum Penitentia Sacramentum a peccatore suscipitur, attritionem obire. Et id advertant opto ii omnes, quorum relatu persuasus est Mexicanus Antistes, Illustrissimus nempe, et Excellentissimus Dñs. Dñs. Ildephonson Núñez de Haro, et Peralta, opella mea ista Epistolam suam profigari Pastoralem ab eo editam anno 1776. qua de Dei amore agit, cui proscendit minime Hominis attriti sententia opponi potuit: initialis quippe amor, qui in ea propugnatur, non est amor verae charitatis, ut verba istae ad liquidum manifestant, quæ pag. 243. reperiuntur:

(1) Lib. 34. cap. 5. et tom. 5. diss. 2. cap. 3. §. 6. num. 4.

CAPUT. XII

„ Este amor de Dios imperfecto, lo llamamos comunmente caridad imperfecta, con „ tricion imperfecta; mas hablando con propiedad, no es, ni puede llamarse ab „ solutamente caridad. “ Cum ergo ipse de vera charitatis amore, qui non natura, sed grado a charitate perfecta differat, dumtaxat disputem, injuriæ dico Epistolam illam impugnare, seu a me profigari, ut perperam quidam intellexerunt. Eò vel maximè quid autóritatem Eximii Præsulis magni quidem semper feci. Verum ut candide fatear, infallibilem non agnosco; unde Epistola ipsius regula fidei mihi non est, a qua propterea, quamvis ipsi obsistet, sine piaculo ut reor, dissidere valorem, ac impunè, et non sine exemplo: Attritionist enim alii aptere et impune refragantur alterius Antistitis de Schola Thomistica optimè meriti, nempe Illm. ac Revm. Joannis de Montalvan Episcopi Guadalicensis Epistolæ Pastorali, in qua similiter amor initialis ad impiorum justificationem necessarium dicitur; et tamen Autores illi, sive potius refragatores, nihil peccarunt, nihil taxati, nihilque ob idem sunt passi: ipsis enim et mihi, hac in parte, animo certè nostro haud aliud insedit, haud aliud opere patramus, quam ea libertate usi qua Theologus quilibet a Pontificibus summis est donatus, Theologi munus, Theologi partes ex parte liberrime sententiam promendo nostram, veriorem præ opposita putatam, illam expoendo, illam illustrando, illam constabiliendo firmius, illam pro viribus tutando, illam denique ab Opugnatorum telis servando, atque præservando incolumem. Praeterquamquid etsi ab Illm. et Exm. Núñez disertare convincat, alterum pro me habeo Illustrissimum et Excellentissimum Pontificem, qui et Mexicanorum Archiepiscopus designatus fuit, nimirus V. Dei Servum Joannem de Palafox, et Mendoza, quiquidem attritionem cum Sacramento sufficere ad impiorum justificationem sape docet, siicut Capite X. num. 16. vissum est. Nec ulli mirandum, si Clarissimum Virum hunc doctrinæ, sanctitatem, miraculisque celebratissimum, eidem in hac concertatione, non modo conferrem; verum etiam præponerem. Sed hactenus de parecasi, et rursus ad item.

2. Itaque de uno verae charitatis amore dissero, et eum astruo cum peccato numquam convenire, attritionemque propterea, satis esse, ut in Sacramento peccator gratian inveniat. Verum id præscindum, amoris ac dilectionis nomine charitatis opus in libris sanctis communiter significari; et attritionis vocabulo eam hic intelligi, quæ supernaturalis est, et fide, spe, aliisque donis similiter supernaturalibus stipatur, quæ memoravi sibi, et alias conjunctam dabo cap. XXVII. num. 14. Porro amorem peccatumque mortiferum res esse porsus insociabilis, haud uno loco indigit Scriptura; Dei namque dilectionem, non impis, sed justis frequenter attribuit. Ac primo dicit; (2) „ Adolescentulæ dilexerunt te;“ quod ita exponit S. Isidorus; (3) „ Electorum ani „ mæ gratia Baptismatis renovata.“ S. Gregorius ait: (4) „ Quid enim per adolescentulæ „ tulas, nisi sanctæ anime designantur, quæ Baptismatis aqua per Spiritum Sanctum „ regenerantur?“ D. Thomas eandem amplectitur expositionem, et inquit: (5) „ Adolescentulæ dicuntur animæ electorum, quia in Baptismo reliquerunt sordes veteris „ hominis, et renovatae sunt in Christo.“ Non ergo culparum sordibus inquinata, sed ab eis libera, regenerata, et renovata est anima, quæ Deum diligit. Sed pergit Scriptura: (6) „ Recti diligunt te:“ Recti hinc non peccatores, sed justi sunt, teste S. Bernardo dicente: (7) „ Rectum judicat, si fide catholicum, et justum opere probat, veris... quomodo rectus, cuius fides mortua?“ Rectus itaque, nempe justus est, qui diligit Deum, ac propterea cum non diligit is, qui justus, aut rectus non fuerit. Unde ait S. Gregorius: (8) „ Soli utique recti Christum diligunt.“ Et S. Isidorus: (9) „ Nullus te diligit nisi rectus, et nullus est rectus, nisi qui te diligit.“ Rectitudo, de qua hic sermo est, tum nobis adest, cum aperibus nostris Deum attingimus finem

(2) Cant. 1. 1.

(3) In Cant. 1.

(4) Cant. 1. 1.

(5) ubi supra.

(6) Super Cant. 1.

(7) In Cant. 1.

(8) Serm. 24. in Cant.

(9) ubi supra.

CAPUT. XII.

„absolvo. Quia scilicet quantum est ex parte sua cum absolvit, esto vi contritionis jam sit absolutus; absolutio enim hac tam efficax est, ut si quod inventret in confessione peccatum, illud plane tolleret, et absolveret. Adde, idem peccatum posse semper condonari, maxime si penitens ex humilitate, et dolore illud sapientia confiteatur, ac clavibus Ecclesie subjiciat, et remissionem flagiter. Unde Christus hic tertio Magdalena peccata remitterit. (Primo enim remiserat in actu contritionis secundum cum ad Simonem sic locutus est: remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum; tertio dum feminis ipsi dixit: remittuntur tibi peccata) Quare non tantum omnem culpam, sed et omnem penam culpe debitam ei remisit, illique plenam omnium indulgentiam, ac quasi primum jubilium indulsit.“

14. Denique Scriptura hoc etiam atque etiam jubet: „Diliges Dominum Deum tuum.“ Jussum autem istud remisso amore compleri, Adversarii non negabunt; ipsi enim attritum hominem ante justificationem pracepto illo docent ligari, et pro eius custodia dilectionem non quidem intensam, sed remissam exigunt. Verum hinc amorem remissum et culpam peltere, et peccatoris justificationem secum afferre, ipse potius conjiciam: etenim amor, quo Deus amari vult, et jubet, ab animo non scelerato, sed culpa cluto debet proficiisci, juxta illud B. Pauli: (71) „Finis autem precepti est charitas de corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta.“ Charitas, quam finem praecetti, seu actum praecipuum vocat, actualis est, non habitualis; neque enim de virtutibus, sed de earum actibus praecpta seruntur, ut super hunc locum docet D. Thomas inquisiens: „Omnia praecpta legis sunt de actibus virtutum.“ Et iterum: (72) „Præcepta non dantur de habitibus virtutum, sed de actibus. Quocirca in ipso primo, et maximo mandato non jubemur habitum, seu virtutem charitatis habere, sed Deum diligere. Ait etiam: (73) „Cum præcepta dentur de actibus virtutum, hoc modo aliquis actus cadit sub praecipto, secundum quod est actus virtutis.“ Ait insuper: (74) „Cum charitas dicitur in nobis procedere ex corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta, hoc referendum est ad actum charitatis, qui ex premissis excitatur.“ Amor itaque legis impletivus, et qui finis praecippi, seu actualis præceptus nuncupatur, nullum cum lethifera culpa, qua nequitia sua cor, et conscientiam maculat, fidemque spiritualiter occidit, habere potest consortium, quia de corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta egredi, et actus virtutis, scilicet charitatis, esse debet. Quapropter si amor remissus dilectionis praecipuum implet, haud sane cum peccato, sed absque illo cum conscientia bona, corde puro, et charitatis virtute in homine penitente erit. Vide cap. XVI. n. II.

(71) 1. ad Tim. 1. 5.

(72) 2. 2. q. 31. a 4. ad 1.

(73) Ibi q. 44. a 4. c.

(74) Ibi q. 24. a 2. ad 1.

CAPUT XIII.

Sanctus Augustinus unioni amoris cum peccato propitius non est.

1. **B**eatissimus hic Pater, et Ecclesie Doctor egregius Expositionem Epistole prima S. Joannis Evangelista ad Parthos, ut ipse retur, scripta datus, inquit in Prologo: „In ipsa Epistola satis dulci omnibus, quibus sanctum est palatum cordis, ubi sapiat panis Dei, et satis memorabili in sancta Ecclesia Dei, maxime charitas commendatur. Locutus est multa, et prope omnia de charitate.“ Idcirco quemadmodum ex Epistola hac superiori capite plura verba dedi, ut amoris cum peccato insociabilitas patet, ita nunc ex illa Expositione haud paucam eodem consilio testimonia excerptam, et ipsom, quo in ea sunt ordine expendam. Ecce illa-

CAPUT. XIIII.

2. (1) „Qui odit fratrem suum, in tenebris ambulat, et nescit quod eat, quoniam tenebra excavarunt oculos ejus. Nos ergo sequentia videamus, et non simus in tenebris. Unde non erimus in tenebris? Si amemus fratres.“ Hic de supernaturali amore, sicut B. Joannes, eloquitur, eo nimis quo proximos nostros in ordine ad eternam beatitudinem, vel hanc ipsis charitatis gratia exoptantes, diligimus. Tenebrarum nomine crimina agnoscit ajens: (2) „Iniquitates autem tenebrae sunt. . . Peccata tenebra sunt.“ Ab his ergo tenebris supernaturalis fratrum dilectione nos liberat, quia non erimus in tenebris, si amemus fratres. Quomodo itaque supernaturalis dilectione Dei nos tenebris obvolutos, excatatosque ferre umquam poterit? In tenebris seu peccatis non est qui fratrem amat, jacetque in eis qui amat Deum? Equidem amor Dei fratrum amore præstantior semper est; et ideo si quando hic, omni ille tempore peccatorum tenebra dissipabit. Præterea peccata tenebra sunt, amore que lux id in nobis efficiens, ut non simus in tenebris: exin vero haud sinistre quis ultra intulerit, amorem, et peccatum insociabiles prouersus esse res, nam ut Apostolus ajebat: „Quae societas luci ad tenebras?“

3. (3) „Si quis dilexerit mundum, dilectione Patris non est in ipso. Vis habere, dilectionem Patris, ut sis coheres Filii? Noli diligere mundum. Excluse malum, amorem mundi, ut implearis amore Dei. Vas es, sed adhuc plenus es? Funde quod habes, ut accipias quod non habes.“ Malus amor mundi, de quo hic, peccatum habitualis est, non actualis: hoc enim citè transit, et idcirco non actualis, sed habitualis vas cordis nostri, dum in peccato sumus, plenus est. Excludi itaque ab hoc vase debet habitualis culpa, ut dilectione Patris in eo sit. Is insuper qui Patrem diligit, jam coheres Filij, subindeque sine peccato est, nam qui culpa subjacer, non Filij coheres, sed Satana heres potius est.

4. (4) „Facietis locum (culparum exclusione) charitati venienti, ut diligatis Deum. Quia si fuerit ibi dilectione mundi, non ibi erit dilectione Dei. Tenete potius dilectionem Dei, ut quomodo Deus est aeternus, sic et vos maneat in aeternum quia talis est quiesque, qualis ejus dilectione est. Terram diligis? Terra eris. Deum diligis? Quid dicam? Deus eris? Non audio dicere ex me: Scripturas audiamus. Ego dixi, dixi estis, et filii Altissimi omnes. Itaque ut Deum diligamus, venire prius charitas debet: ut charitas veniat, locus eidem est faciendus: ut locus charitati fiat, mortalia extinguenda, opus est, quia idcirco disiendi cuncta sunt, ut quis Deus amet. Dein dilectione Dei mundi dilectionem nedum actualem, sed habitualem etiam excludit; et ideo aeternitate nunc, sive quod maneat in aeternum, quomodo Deus aeternum est, existimatuerit is, qui Deum diligit, et filius Altissimi, necon Deus quoque nuncupatur, non natura quidem, sed gratia, et charitate, qua nos natura divina faciunt consortes, et mortisera expellunt peccata omnia.

5. (5) „Mandatum novum do vobis, ut vos invicem diligatis. Intendite. Hoc mandatum Christi dilectione vocatur: per hanc dilectionem peccata solventur. Hac si non teneatur, et grave peccatum est, et radix omnium peccatorum.“ Dilectione proximi, quam Christus jubet, peccata solvit: satius igitur dilectione Dei ab ipso Dominio in primis injuncta, dum adest, peccata solvet. Initialis autem amor Dei nobis præcipitur juxta Adversarios, et ideo dum adest, peccata debet excludere, sicut illa excludit amor fraternus, qui minoris est perfectionis.

6. (6) „Est quoddam peccatum, quod non potest admittere ille, qui natus est ex Deo: et quo non admisso, solventur cetera, quo admisso, confirmantur cetera. Quod est hoc peccatum? Facere contra mandatum Christi, contra testamentum novum. Quod est mandatum novum? Mandatum novum do vobis, ut vos invicem diligatis.“ Non admisso peccato contra dilectionem fraternalis, sicut reapse non admittitur, dum frater ipse diligatur, cetera peccata solventur: et non solventur, dum Deus super omnia amat? „Qui autem,

(1) Tract. 2. num. 3.

(3) Tract. 2. num. 9.

(5) Tract. 5. num. 2.

(2) Tract. 1. num. 5.

(4) ibi. num. 14.

(6) ibi. num. 3.

CAPUT. XII.

,, subjungit, in dilectione fraterna constitutus est, certa sunt peccata, quæ non potest admitt., tere, et hoc maximè, ne oderit fratrem. Et quid de ceteris peccatis facit, unde dic-tum est: si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas,, in nobis non est? Audiat securitatem de alio loco Scripturæ: (7) Charitas cooperit,, multitudinem peccatorum. " Qui fraternam habet dilectionem, neque peccato, quod contra illam sit, neque alio quopiam sordidatur crimen, quia charitatem jam possidet, multitudinem peccatorum cooperientem. Et hoc ipsum de eo, qui Deum diligit super omnia, non dices potius.

7. (8) „Dilectio ergo sola discernit inter filios Dei, et filios Diaboli. Signent se,, omnes signo crucis Christi: respondeant omnes, Amen: cantent omnes, Alleluia: bap-tizentur omnes, intrent Ecclesias, faciant parientes basilicarum; non discernuntur fi-lij Dei à filijs Diaboli nisi charitate. Qui habent charitatem, nati sunt ex Deo:,, qui non habent, non sunt nati ex Deo. Magnum indicium, magna discretio. Quid,, quid vis, habe: hoc solùm non habeas, nihil tibi prodest: alia si non habeas, hoc,, habe, et implesti legem. Qui enim diligit alterum, legem impletiv, ait Apostolus:,, et: plenitudo legis charitas." Si sola dilectio discernit filios Dei à filijs Diaboli, is qui diligit, Dei filius est, alioquin à filijs Diaboli non esset discretus, nec dilectio eos inter discerneret: si autem est filius Dei, ille qui diligit, gratia, et charitate ornatus quoque erit; in his quippe donis, qua nos efficiunt divina consorts natura, filatio Dei consistit: istiusmodi autem dilectio peccata omnia detest, et ideo culpa carer, qui diligit, si filius Dei est. Absque filiatione ista, ac propterea cum peccato esse valent opera bona quædam, uti sunt ea, qua hinc recenset: dilectio vero non potest; et ideo qui opera illa exercet, neque Dei filius, neque à filijs Diaboli discretus ex hoc adhuc est: utrumque autem habet qui diligit. Hic insuper legem implet: et hac etiam de causa sine prevaricatione est. Sed addit., „Ubi nos debe-,, mus exercere? In amore fraternali. Potes mihi dicere: non vidi Deum: quoniam pot-,, tes mihi dicere, non vidi hominem? Dilige fratrem. Si enim fratrem, quem vides,, dilerexis, simul videbis et Deum, quia videbis ipsam charitatem, et in teu inhabitat-,, tat Deus." Fraterna ergo dilectio vita æternæ meritaria est, et digna, si is qui diligit, Deum, qui est charitas ipsa, videbit. Deum quoque intus, seu in corde suo in-habitantem habet, qui diligit. „Quis itaque noxa adhuc aspersum eum crediderit? Etenim tam meritum, quam interna Dei inhabitatio sine gratia nullatenus consistunt.

8. (9) „Nos scimus, quia transivimus de morte ad vitam. Unde scimus? Quia,, diligimus fratres. Nemo interroget hominem: redeat unusquisque ad cor suum: si,, ibi invenerit charitatem fraternali, securus sit, quia transiit à morte ad vitam. „Jam in dextera est: non attendat, quia modò gloria ejus occulta est: cum vene-,, rit Dominus, tunc apparabit in gloria." Si autem de hoc securus esse debet, qui frater amat, majore utique securitate is, qui Deum diligit, donandus est: et ideo jam de peccati morte ad gratia vitam transiit; jam in dextera collocatus est; prop-tereaque cum Dominus ad judicandum venerit, non ad sinistram inter reprobos, sed inter eleatos ad dexteram ejus, hoc est in gloria apparebit.

9. (10) „Quid ibo à Spiritu tuo, et à facie tua quid fugiam? quærebatur quid fu-,, geret, ut evaderet iudicium Dei, et non inveniebat. „Ubi enim non est Deus? Si as-,, cendero, inquit, in celum, ibi es: si descendero in infernum, ades. „Quid iterum es?,, „Quid fugies? „Vis audire consilium? Si vis ab illo fugere, ad ipsum fugere. Ad ipsum,, fuge confitendo, non ab ipso latendo; latere enim non potes, sed confiteri potes. „Dic illi: refugium meum es tu: et nutritur in te dilectio, quæ sola perducit ad vi-,, tam." Ecce confessio cum attritione, sed Dei iudicis metu facta, quam nobis prescribit, ut à ventura ira fugianus, quia ad id amorem præsum, qui cum peccato sit, ex-postulet; quamvis enim dilectionem memoret, dilectio tamen ista perfecta, et justificans, ac proinde concomitans est, utpote quæ sola perducit ad vitam. Eodem sen-

(7) 1. Petri 4. 8.

(8) ubi supra n. 7.

(9) ibi n. 10.

(10) tr. 6. n. 3.

CAPUT. XIII.

su dixerat prius; (11) „Ante omnia ergo confessio, deinde dilectio, quia de charita-,, te quid dictum est? Charitas cooperit multitudinem peccatorum." Confessio sine charitate, aut ante charitatem, hic quoque est: at post confessionem assignat revera charitatem, non quidem cum peccato coibilem, sed cooperientem multitudinem pecca-torum. Et sciendum, de ea confessione hic agi, quæ non homini, sed uni Deo fit: ad quam tamen nullatenus amor prævious, qui confessionem præcedat, et peccata non excludat, exigitur; sed charitas confessionem subsequens, et cooperiens multitudinem peccatorum, qua perfecta est, atque concomitans dispositio. Et hinc deducere cuique fas, confessionem, quæ non soli Deo, sed Deo, et ejus ministris in Sacramento fit, absque prævio illo amore sufficere ad hominis justificationem; hæc namque facilius intra Sacramentum peragitur, quam extra illud.

10. (12) „Nonne manifestum est, quia hoc agit Spiritus Sanctus in homine, ut,, sit in illo dilectio, et charitas? Nonne manifestum est, quod ait Apostolus Paulus: (13) Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui,, datus est nobis? " De Spiritu Sancto nedium moveant, sed inhabitante etiam Apostolus loquitor; Sanctus quippe Spiritus, etsi in omnibus sit, iis tantum datus est, qui charitate, et gratia templum, quod ipse inhabitet, sunt. Unde Ecclesia Apostoli verba de Spiritu inha-bitante intelligit, et ita legit: (14) „Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per inhabi-,, tantem Spiritum ejus in nobis." Fratris itaque dilectio, de qua Augustinus, ac posteriori jure dilectio Dei, est à Spiritu Sancto inhabitante: atque idecirco peccati societatem ferre non pos-terit, nam divinus Spiritus, non ubi peccatum, sed ubi gratia est, inhabitat. Et superaddita (15) „Unde cognoscit quisque, accepisse se Spiritum Sanctum? Interroget cor suum: si,, diligit fratrem, manet Spiritus Dei in illo." Et paulò infra: „Si vis nosse, quia ac-,, cepisti Spiritum, interroga cor tuum, ne forte Sacramentum habes, et virtutem Sa-,, cramenti non habes. Interroga cor tuum: si est ibi dilectio fratris, securus esto. „Non potest esse dilectio sine Spiritu Dei, quia Paulus clamat: Charitas Dei diffusa,, est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus es nobis." Hic agit ite-rum cum Apostolo de Spiritu Sancto inhabitante. Agit quoque de communicatione Sanc-ti Spiritus, qua sit per Sacra menta, in quibus ille datur, non solum ut moveat, sed etiam ut inhabitet. Unde ex ejus mente dilectio fratris, non potest esse sine Spiritu Sancto inhabitante: quomodo ergo erit absque eo dilectio Dei?

11. (16) „Dilectissimi diligamus invicem. Quare? quia homo monet? Quia di-,, lectio ex Deo est. Multum commendavit (S. Joannes) dilectionem, quia dixit: ex,, Deo est: plus dicturus est; intente audiamus. Modò dixit: dilectio ex Deo est, et,, omnis qui diligit, ex Deo natus est." Dilectio itaque fratris (magisque Dei dilec-tio) ex Deo est utique inhabitante; et qui fratrem diligit, (potiusque is qui Deus amat) ex Deo natus est; ac propterea jam est justus, et non peccator; hic namque non ex Deo, sed ex Diabolo natus prohibetur. (17) „Omnis peccatores, inquit idem,, ex Diabolo nati sunt, in quantum peccatores." Sed eundem iterum audi dicentes: (18) „Ille diligit, in quo habitat Spiritus Sanctus... Quia vero dicit Aposto-lus: Charitas Dei diffusa est, in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus,, est nobis; intelligamus in dilectione Spiritum Sanctum esse. Ipse est enim Spiritus,, Sanctus, quem non possunt accipere mali." Homines pravi Spiritum Sanctum sape ac-cipiunt ut moventes; et ideo non ita, sed ut inhabitante hic idem cum considerat certum autem est, quod Spiritus Sanctus non habitat in hominibus gravi culpa macula-tois, qui idecirco neque diligere censeri debet, quia ille diligit, in quo habitat Spiritus Sanctus. Præterea de Baptismo, et Eucharistia loquens addit: „Habere Sacra menta is-,, ta omnia et malus potest: habere autem charitatem, et malus esse, non potest. " Hoc vero non fore simile, si charitas actualis, seu dilectio, de qua disserit, esse quiret,, p.

(11) tr. 1. n. 6. (12) Tr. 6. n. 9. (13) Rom. 5. 14. (14) In Laudibus, et Missa Sab. infra octav. Pentecostes. (15) Tr. 6. n. 10. (16) Tr. 7. n. 4.

(17) Tr. 4. n. 11. (18) Tr. 7. n. 6.

cum peccato; tunc namque malus dilectionem haberet, et adhuc bonus non fieret, quia adhuc in peccato remanceret: sed cum absolute dicari habere charitatem, et malus esse non potest, satis innuit, in homine malo sive peccatore charitatem, seu dilectionem numquam reperiri. Hoc ipsum momentum insequitur latius in Sermone 1. super Psalmum CIII. ubi haec habet inter alia: „Alieni enim omnes à via veritatis sive pagi, „ni, sive iudei, sive haeretici, et mali quique christiani habere multa dona possunt, „charitatem non possunt: „et de ea charitate loquitur, de qua Apostolus: „Charitas „D. diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis: „verba autem hæc nedum de habituali, sed de actuali quoque charitate intelligit S. Doctor, ut dixi cap. præcedenti n. 9: et hinc consicitur, malum Christianum et habitualis, et actualis charitatis esse incapacem. Præterea criminosos christianos iis pares constituit, qui paganismus, judaismus, aut heresi insinuant, quies nulla adest charitas, quia deest etiam fides, quam charitas tam actualis, quam habitualis necessarie supponit. Insuper quod fides heresi, judaismo, et paganismus, seu infidelitati maxime aduersetur, qui aliquo temeratur ex vitiis istis, habitu omnino caret, et actu fidei cum ergo charitas admodum contraria sit gravi culpe, dum isti obnoxios fuerit aliquispian, neque charitatis habitu, neque acta poterit exornari.

12. (19) „Ut diligamus Deum, hortationem habemus. Possemus illum diligere nisi prior ille diligenter? Si piger eramus ad amandum, non simus piger ad redeman-
dum. Prior amavit nos: nec sic nos amamus. Iniquos amavit, sed iniuriam sol-
vit: iniquos amavit, sed non ad iniuriam congregavit: agrotos amavit, sed sa-
natos visitavit. „Prior dilexit nos, sed eus dilectio non agrotos, iniquos, et non
amantes invenit: ne autem iniuriam nostram, atque agrotudinem amare ipse vide-
tur, ab illis nos sua liberat dilectione: et ideo dum eum vicissim amamus, jam non
agroti, et iniqui, sed sani sumus, et justi. Et subdit: (20) „Non illum dileximus
prius: nam ad hoc nos dilexit, ut diligamus eum. „Hic cursum innuit, dilectionem
in homine iniquo, seu peccatore non esse; nam Deus prior diligit illum, ut ab eo
diligatur: sed cum dilectio Dei prior iniuriam solvat, dum homo ille Deum dili-
git, jam non est iniquus.

13. (21) „Si diligamus invicem, Deus in nobis manebit, et dilectio ejus erit per-
fecta in nobis. Incipe diligere, perficeris. Cœpisti diligere? Cœpit in te Deus ha-
bitare: ama eum, qui in te cœpit habitare, ut perfectius inhabito faciat te per-
fectum. „De amore incipiente, seu initiali signanter asfatur, et cum illo Deus
ad nos venire doceat. Si incipis amare, Deus incipit in te habitare; et ideo pecca-
tum, quo cum illo esse nequit, à te dispellit proorsus: jam in te habitat, jam ma-
net, ex quo amate eam cœpisti. Amplius eum ama, et ipse perfectius inhabito fa-
ciet te perfectum, quia dona sua perfectiora, seu intensiora redder, vel nova tributa.
Amor incipiens dominum Dei te constituit, intensio amoris meliore efficit dominum istam, in qua idcirco nullum peccatum erit: nam si culpa labe secedatur, abesset ab
illa Deus, et nec inciperet in ea habitare. Dein de amore incipiente, seu inchoato
ita hic assatur, quemadmodum de Ecclesia inchoata prius fuerat electus: de hac di-
xerat: (22) „Ubi inchoata est Ecclesia, nisi ubi venit de cœlo Spiritus Sanctus?“
Incepit Ecclesia: incepit in ea esse Spiritus Sanctus, qui ad eam tunc venit. Nihil
aliter, incipit homo amare; et jam tum ad illum venit Spiritus Sanctus, atque in
eo incepit habitare. Ad Ecclesiam incipientem Spiritus Sancti missio visibilis facta est:
ad amorem inchoatum, seu ad illum, qui auspicatur amare, ejusdem fit missio invi-
sibilis, qui ob id ab omni mortali culpa immunis, et gratia ornatus erit, quia ut ait
D. Thomas: (23) „Missio invisibilis divina persona non fit nisi per gratiam gra-
cum facientem.“

14. (24) „Incipiat timor, qui initium sapientia timor Domini. Timor quasi lo-
cum præparat charitati. Cum autem cœperit charitas habitare, pellitur timor, qui

(19) Ibi n. 7.

(20) ibi n. 9.

(21) Tr. 8. n. 22.

(22) Tr. 2. n. 3.

(23) 1. P. q. 43. 4. 3. 6.

(24) Tr. 2. n. 4.

, ci præparavit locum... Sicut videmus per setam introduci linum, quando aliiquid
suitur, seta prius intrat, sed nisi exeat, non succedit linum: sic timor primo oc-
cupat mentem, non autem ibi remanet timor, quia ideo intravit, ut introduceret
charitatem. „Loco isto pro incipiente sua charitate stabilienda utuntur Adversarii,
sed infeliciter, nam de ea charitate in illo agitur, quæ timorem pellit; charitas
autem, quam propugnant, cum timore esset in peccatore. Itaque incipit timor servi-
lis, succedit charitas incipiens, et hæc illum pellit, haud quidem quoad substantiam,
quo paœ etiam in viris justis est, ut dixi cap. I. sed quantum ad servilitatem,
sive peccatum, in quo illa consistit. Exeat igitur, necesse est, peccatum, vel timor
quantum ad servilitatem, ut incipiens intret charitas, sicut exire seta debet, ut intro-
ducatur linum. Unde post servilem timorem, non dilectionem, quæ cum peccato sit;
sed charitatem sanantem assignat, vel ipsam sanitatem, adjiciens: „Scimus timor,
„sed noli timere, intrat charitas, quæ sanat, quod vulnerat timor... Opus est ergo,
„ut intret timor primus, per quem veniat charitas. Timor medicamentum, charitas
sanitas. „Nullus hic ante sanitatem, seu justificationem charitatis amor, nulla ante
charitatem ipsam dilectio: primum intrat timor servilis, deinde charitas incipiens, si-
ve quæ incipit in nobis habitare: et charitas ista servilitatem timoris, id est culpant
pellit, animum sanat, quia sanitas ipsa est. Et in hoc admodum sibi contante liquet,
quod dilectionem à timore servili disjungat; id namque multoties inculcat, ut con-
stat in his testimonii, que cap. VIII. retuli: „Timor iste, quo non amat justitia;
„sed timet poena, servilis est... Timent quidem, sed non amant justitiam... Ipse
est timor ille, qui introducit charitatem, sed sic venit, ut exat. Si enim adhuc
„propter penas times Deum, nondum amas, quem sic times... Serviliter times; for-
„midō est mali, nondum dilectio boni. „Similia repetit sepe alias. Unde conser-
rem, quod ex ejus mente dilectio Dei numquam est cum timore servili; ac pròpterea
quod peccatores Deum non amant, dum eum serviliter timent: at Initialista dilectio-
nem timori illi conjungunt, quando asserunt, peccatorem, qui digne ad Sacramentum
accedit, Deum serviliter timere, et ex charitate amare; quod prætatis documentis vi-
detur adversum. Exinde ulterius noscitur, timorem servilem non esse in justis; in eis
namque est Dei dilectio, cum qua timor ille non consistit: timent ipsi revera infer-
num, eorum tamen timor non est cum servilitate, sive peccato, sed cum gratia, et
charitate, quibus Deum summe bonum amant, et offendere detrectant; et idcirco nun-
cupari servilis nequit; sed potius initialis, hic enim, et peccatum fugit, et culpam, seu
offensam Dei summe boni. D. Thomas docet, ut constabit cap. sequenti n. 13. ti-
morem servilem esse contrarium charitati: et ideo cum ea nequit convenire; ac prop-
terea nec in justis esse, quia charitate ornati sunt omnes. Astruit quoque, ut dicam
cap. XV. n. 7. servilem timorem ab informi esse fidei: et cum hac in solis pecca-
toribus reperiatur, in eis similiter, et non in justis timor ille erit.

15. (25) „Nos digamus, quia ipse prior nos dilexit. Nam & unde diligenteremus,
„nisi ille prior dilexisset nos? Diligendo amici faci sumus; sed inimicos ille di-
lexit, ut amici efficeremur. Prior dilexit nos, et donavit nobis, ut diligenteremus eum:
„Nondum diligebamus eum; diligendo pulchri efficiuntur... Anima vero nostra, Fra-
tres mei, sed est per iniuriam; amando Deum, pulchra efficitur. Qualis amor
est, qui reddit pulchram amantem? Deus autem semper pulcher est, numquam de-
formis: numquam commutabilis. Amavimus nos prior, qui semper est pulcher: et qua-
les amavit, nisi fedos; et deformes? Non ideo tamen ut fedos dimitteret, sed ut
mutaret, et ex deformibus pulchros faceret: Quomodo erimus pulchri? Amatio eum,
qui semper est pulcher. Quantum in te crescit amor, tantum crescit pulchritudo,
qua ipsa charitas est anima pulchritudo... Quare diligimus? Quia ipse prior di-
lexit nos, et donavit nobis diligere. Dilexit impios, ut faceret pios; dilexit injustos,
ut faceret justos; dilexit agrotos, ut faceret sanos: „Fusum hoce præterite non li-

CAPUT. XIII.

buit documentum, quod ad rem plurimum conferre crediderim. Dei dilectio, qua nostram dilectionem anteverit, nos inimicos competit, deformes, fodos, iniquos, impios, injustos, egrotos; sed via hac universa, quibus delicti causa obnoxii sumus, omnino delet; quia non ut fodos dimittat, sed ut mutet; ac ex deformibus pulchros faciat, Deus nos amat. Cum autem nos cum diligere non possimus, nisi prius ab eo diligatur, et insuper nos ipse diligens, amorem, seu vim ad illum amandum, nobis tribuat, sit inde, quod dum ipsum nos amamus, jam sani, justi, pi, amici, et pulchri sumus. Amando Deum pulchri efficiunt actu, habitualē enim anima pulchritudinem amor divinus nostrum præveniens efficit, quia gratiam, et charitatem confert: ut autem noster crescit amor, ita et augescit isthe anima pulchritudo. Quocirca nedum intensus, sed et remissus amor culpe deformitatem auferit, et charitatis pulchritudinem secum habet; non enim hanc pulchritudinem, sed ejus incrementum intensus auferit; et insuper antequam Deum remissam amemus, Deus ipse diligit nos, et amore suo criminis deseruit fidelitatem. Humanus amor pulchros non reddit amantes, enim ut optimè docet S. Doctor, (26) nec homo deformis amando pulchram efficitur pulcher, nec mulier feda amando formosum sit formosa; peccatores autem fidei culpa sua, atque deformes, amando Deum, qui semper est pulcher, formosi, et pulchri sunt. Unde amor, quem ipsi jam resipescentes, ac penitentes elicunt, et incipiunt, ac remissus esse sollet; non criminis fidelitatem, sed anima potius pulchritudinem, seu charitatem habere secum debet; alioquin differentia hujusmodi, quam ipse inter dilectionem, qua Deum, et amore, quo creaturas prosequimur, sapienter sibiisque assignat, locus debeat, nam tunc peccator amando Deum nullatenus fieret pulcher, sed peccato suo fidei conspurcatus remaneret.

16. Hac ex illa Expositione excerpere, aequum duxi, et unicè laudare testimonia, missis alijs, qua tam ex ipsa, quam ex ceteris S. Doctoris operibus asserti poterant, quia satis, ut ejus mentem circa amoris cum peccato insociabilitatem apierant, esse reor: neque enim de charitate, ac dilectione cursim, aut obiter, sed ex professo, perlaetaque ibi disserit; et fortasse ut eas callere melius, appositiusque enodaret, Epistolam S. Joannis elucidatam selegit, de qua ait: (27) „Quid valeat charitas, omnis „Scriptura commendat: sed nescio, si alicubi amplius, quam in ista Epistola commendetur.“ Unde similiter dixerim; licet in operibus suis charitatem summis laudibus efferas Augustinus, nescio si alicubi magis eam celebret, quam in hac Expositione. In ea non solum prolixè, verum et jucundè adeo de charitate pertraet, ut dixerit: (28) „Quanto libenter de charitate loquor, tantum minus volo, finiri Epistolam istam... Fratres, ego non satori loquendo de charitate in nomine Christi.“ Nihilominus charitas, qua justificationem anteire debeat, ibi non pareti: dilectio, qua peccata extrudat, passim offenditur; sed que mortis noxa socia sit, nullatenus competitur. Quale autem est, ut qui tot de dilectione disserit, hoc dumtaxat præteriret? Qui fieri posset, ut Doctor in loquendo de charitate insociabilis, istiusmodi societatem reticeret? Num eam, quod dilectionis ipsius natus quidam videatur, occulere voluit? Revera in hoc Apellis peritiam fuisse imitatus, qui Antigoni regis monoculi imaginem depicturnus, quo vitium teget, non rectam, sed obliquam fecit, eam solummodo partem è facie ostendens, qua integræ erat. Ast quoniam in Augustini mentem simile consilium cadere potuit? Nullo prorsus modo, quoniam amor, quæcum peccato esse valeat, et justificationem antevertat, ita necessarius est juxta Initialis, ut absque illo peccator nullus culparum suarum obtineat remissionem: quapropter de amore hujusmodi, si res ita fore, minime taceret: quomodo enim dispositionem ad salutem nostram perquam necessariam silentio præteriret, ea præsentia Expositione, in qua flagrantissimum ipsius salutis desiderium ostendit?

17. Ipse contra amoris, et peccati consortium, quod illud Augustinus ibi non

(26) ibi.

(28) Tr. 8. n. 14. et tr. 9. n. 11.

(27) Tr. 5. n. 2.

CAPUT. XIII.

memoret, eidem ignotum, et hinc impossibile esse crediderim: quæ namque, amabo te, sibi persuadeat, ea qua Augustinum de charitate, ac dilectione prolixè adeo dissidentem fugerint, Anti-Attritionarios nuperos videre? De eisdem dilectione, et charitatate, ut saluti independente inserviunt, frequentissimè quidem, et magnificè semper, ut pat est, affatur: illas tamen haud umquam cum peccato, sed prius cum ejus expulsione ac remissione, cum Dei gratia, et Spiritu Sancto inhabitante assidue conjungit; et ipsis inde laudes tribuit præclarissimas: quocirca si vera Initialista narrarent, opus esset, ad earumdem laudum calcem adjicere: „Excipe charitatem inchoatanū, excipe dilectionem remissam: excipe amorem initialē;“ hujusmodi enim neque peccati expulsionem, neque gratiam, neque Spiritum Sanctum inhabitantem, vi sua secum habent. Exceptione hac Expositio prefata maxime indigeret, quia in ea S. Doctor dilectionis, ac charitatis encomiasten agit perpetuum, et insignem: unde ne quis cam legens, aquivocatione laboraret, existimans egregia ea, et iterata nimis præconia initiali etiam amori congrue, animadversione prædicta, aequum foret, omnes præminuire.

18. Verum enim invero hac Initialista, si velint, credant: ad me quod attinet, post retractions, quas ipsem Operibus suis adjectis, correctionem postremat hanc iniuriam censeo: propteraque laudes eas omnes, quas dilectioni desert, nedum intensa, sed et remissa convenire. Sic firmiter sentiam, donec in operibus illis signanter, et expressè Dei amorem competiam, qui vetè charitatis supernaturalis, ac super omnia sit, et cum peccato mortali, quin illud pellat, in corde hominis habitet, qui justificationem præcedat, qui sanctificante præveniat gratiam, eique, nection et charitati; sicut timor, locum præparat. Si istiusmodi amorem ibi repererit, causa finita erit, finietur item et error, manus dabo libentissimè: nihil enim mihi gratius, nihil jucundius, quam tanti Magistri doctrinam assequi, vestigia premere, præceptis obsecundare, in ijs præcipue, quæ gratiam, et charitatem concernunt, de quibus latius, et forte melius, quam ceteri Ecclesia Patres pertrahavit. Initialista tamen, qui præfata castigatione S. Doctoris verba indigere insisteret, sciat oportet, ipsum pte nimia humilitate operum suorum correctorem optasse, et dixisse: (29) „Sabi cuncti in omnibus litteris meis non solum plium lectorum, sed etiam liberum correctorem desiderem, rem, multo maximè in his, ubi ipsa magnitudo questionis utinam tam multos inventores habere posset, quam multos contradictores habet. Verumtanem sicut lector, rem meum nolo mihi esse deditum, ita correctorem nolo sibi:“ Et hunc insuper ita monet: „Noli meas litteras ex tua opinione, vel contentione, sed ex divina lecture, vel inconcussa ratione corrige.“ Anti-Attritionarius itaque rogandus, ne sibi, sed veritati deditus sit, et correctionis prædictæ necessitatem, haud quidem contentionem, aut opinionem, sed ratione inconcessa, vel ex lecture divina prodat, alioquin ea reat inopportunam, propteraque insociabilitatem cum peccato, quam amor, ac dilectione palam tribuit Augustinus, et perfectis, et imperfectis congrueret.

19. Robur denique, quod Attritionistarum sententie laudata hic conferunt testimonia, nullatenus enerabiles, consuetis Adversatorum responsis utens, ac de charitate habituali, aut de actuali intensa. Doctorum exponts: quoniam in primis de ipsa dilectione, ac de amore ipso, qui actus revera sunt, expressè, et sagissimè in illa Expositione asseruntur: de amore incipiente etiam, ut supra visum est, eloquitur: unde Adversarii ipsi camdē Expositionem pro tuendo amore suo initiali non semel laudant, de quo idcirco, et non solum de intenso ipsum ibi agere credunt. Deinde de charitate, et dilectione, qua nobis præcipiantur, ibidem ut plurimum verba facit, et ideo ait: (30) „Quidquid postulaverimus, ab eo accipiemus: sed quia mandata ejus servamus. Quæ sunt mandata ejus. Numquid semper repetendum est? Mandatum novum do vobis, ut vos invicem diligatis.“ Porro neque intensa dilectio, neque habitualis charitas nobis injunguntur, quia ut dixi capite precedente, non de habitibus, seu virtutibus, sed de earum actibus præcepta donantur, et intensio actus nosti-

(29) De Trinitate I. 3. n. 2.

(30) Tr. 6. n. 4.